

Kuvik je v tom nevinne

Ako sa drobná sova stala poslom smrti

RNDr. Daniela Dúbravková, PhD.

Vlastivedné múzeum v Považskej Bystrici

Jesenné sychravé večery najmä v tomto dušičkovom čase navodzujú mnohým melancholické úvahy o živote a smrti. Práve smrť si naši predkovia odnepamäti spájali s kuvikom obyčajným, ktorého dermoplastický preparát sme si vybrali za zbierkový predmet mesiaca november 2023.

Kuvik obyčajný, nazývaný i kuvik plačlivý (*Athene noctua*) patrí medzi naše najmenšie sovy. Váži len okolo 150 g a vysoký je do 23 cm. Obýva extenzívne obhospodarované poľnohospodárske oblasti Európy, Ázie a severnej Afriky. Na Slovensku je to stály druh nížin a kotlín (cca do 700 m n. m.), vo vyšších nadmorských výškach sa nevyskytuje, pretože zle znáša zimné mrazy.

Kuvik má veľkú, široko zaguľatenú hlavu, krátky chvost a žlté oči. Belavé sfarbenie nad očami mu dodávajú zamračený výraz. Ako jedna z mála sov je prispôsobený na život na zemi. Jeho nohy sú dlhšie ako u iných sov, pomáhajú mu v chôdzi a pri hľadaní potravy na zemi. Ak je vyplašený, často sa vzpriami a v rozčúlení sa ukláňa. Lieta rýchlo, na dlhšie vzdialenosti vlnkovito, čím pripomína d'atle.

Obýva otvorenú krajinu so skupinami stromov a krov, pasienky s roztrúsenými stromami, ruiny, sady so starými ovocnými stromami. Vyhýba sa lesným komplexom. Hniezdi spravidla raz do roka. Hniezda sú často v dutinách v hlavových vrbach pri potokoch, v kostolných vežiach a pri farmách a stodolách. Väčšina párov žije v trvalom zväzku po celý život. Zaujímavosťou je, že hniezdna dutina nie je vôbec čistená od vývrzkov a zbytkov potravy, čo často, hlavne za vlhkého počasia môže viesť k úhynu mláďat, ktoré majú zlepené perie a môžu tak ľahko prechladnúť. Kuvik je súmracnou sovou, bežne loví aj počas dňa, ale hlbokaj noci sa vyhýba. Potravu loví takmer výhradne na zemi. Tvoria ju najmä väčšie bezstavovce (hlavne chrobáky, dážďovky, ale aj slimáky) a menšie stavovce, hlavne hlodavce. Je to bojovný vták a trúfne si aj na lasicu alebo potkana. Jeho prirodzeným predátorom je kuna skalná, s ktorou kuvik často zdieľa synantropné biotopy, teda okolie ľudských sídel.

Hlavné ohrozenie pre tento zákonom chránený druh predstavuje intenzívne poľnohospodárstvo s veľkoplošnými monokultúrami plodín a používaním insekticídov a rodenticídov. Rovnako ako u iných dravých vtákov sa tieto chemické látky vo vysokej koncentrácii hromadia v ich telách zo skonzumovanej potravy, čo im spôsobuje úhyn. K zníženiu početnosti môže prispievať aj strata hniezdných príležitostí, strety s dopravnými prostriedkami a najmä v severnejších oblastiach areálu aj tuhé zimy. Ochranu druhu môže zaistiť zvyšovanie diverzity poľnohospodárskej krajiny a obmedzovanie používania chemických látok v poľnohospodárstve. Spoločenská hodnota jedného jedinca kuvika obyčajného je 5 000 € (Vyhláška MŽP č. 170/2021).

Máloktorý vták je opradený poverami tak, ako práve kuvik. Naši predkovia skutočne verili, že prináša smrť. Táto spojitosť však má svoje racionálne vysvetlenie. V čase, keď bol v domácnosti ťažko chorý alebo umierajúci člen rodiny, bolo zvykom dávať večer horiacu sviečku k oknu. Následne ľudia začuli plačlivé kvílenie kuvika a mýtus bol na svete. A pritom sa kuvik v tejto nepopulárnej pozícii ocitol úplne nevinne. Keďže sa pri love riadi najmä zrakom, svetlo zapálenej sviečky mu pomáhalo nájsť potravu. Zapálená sviečka lákala k oknu hmyz, napr. nočné motýle, a ten zas prilákal kuvika. A tak sa naozaj stávalo, že ak niekto umieral, zvonku sa bežne ozýval kuvičí hlas. Kedysi bol totiž výskyt kuvika obyčajného v prírode veľmi hojný. Dnes sa jeho početnosť u nás odhaduje len na 800 až 1 000 hniezdiacich párov.

Použitý zdroj: <https://www.dravce.sk/>, <https://sk.wikipedia.org/>